
DICHTERBIJ

Je komt ze soms tegen...

Paul Hemels

Cliënten kom je tegen. En niet alleen in het gebouw. Ze wonen ten slotte ook in huizen, in straten, in dorpen en steden. Cliënten wonen overal om ons heen en komen ook buiten. En dus kom je ze tegen, overal.

In de supermarkt, in het theater, in de sportschool. In een restaurant, een café, op de markt. Zelfs op verjaardagsfeestjes. Overal.

Ik ken collega's die dat vervelend vinden, sommigen proberen het zelfs te vermijden. "Nee, ik zou nooit in de stad willen wonen waar ik ook werk" zeggen ze dan. "Want dan kom je altijd cliënten tegen".

Ik niet. Ik woon zelfs graag in de stad waar ik werk.

Als ik op een zaterdagmiddag door het centrum van de stad wandel - wat gelukkig niet zo vaak voorkomt - word ik door verschillende mensen herkend. Ze groeten vriendelijk, en ik groet terug. Een enkeling spreekt me even aan ("Lekker weer hé? Wat zijn de groenten toch duur dit jaar!") om vervolgens weer verder te gaan.

Wanneer ik op een zomers terras een biertje drink, zit daar meestal wel een cliënt. Laatst was zelfs de ober de cliënt.

Soms leidt het tot opvallende situaties. Zoals de caissière van de supermarkt, die - terwijl de boodschappen over de band rollen - met luid Bosch accent zegt:

"Witte nog da'k zo in de put zat?" En er vervolgens, ten overstaan van iedereen, aan toevoegt: "Ja, hij heeft me toen écht goed geholpen!"

Ik zie dit als een compliment.

"Is dat jouw zoontje?" wordt gevraagd als ik door de bibliotheek loop. "Leuke jongen". Weer een compliment.

De verwarmingsmonteur heeft de thermostaat vervangen, en alles werkt weer.

Wanneer we koffie drinken, vraagt hij terloops waar ik werk. Vervolgens legt hij zijn dilemma voor. Het gaat niet goed met zijn dochter, wat te doen?

Mijn naam is gewoon in de telefoongids te vinden. Dus komt het wel eens voor dat ik thuis word gebeld. Ongebruikelijk, het gebeurt ook niet vaak. Maar mensen weten je soms te vinden als het écht nodig is. Doorgaans duurt zo'n gesprek drie of vier minuten. Acht minuten per jaar, hoogstens.

De meeste cliënten zijn gewone mensen. Met oog voor distantie, voor wat wél kan en wat niet kan. Ze weten wat geoorloofd en fatsoenlijk is.

Nee, collega's tegenkomen... In de sportschool of in de sauna. In restaurants en cafés. Op feestjes. Vaak is het plezierig, maar er zijn er bij... Soms kom je niet van ze af. Ze blijven maar mopperen en zeuren over mismanagement, topdown, arbeidsvoorwaarden en andere frustraties. Over niet gehoord en niet serieus genomen worden. Over hoe moeilijk ze het daarmee hebben. Dat het vroeger toch allemaal veel beter was.

En op zulke momenten denk ik wel eens: "Misschien kan ik maar beter niét in de stad wonen waar ik ook werk".

Ubuntu

Gerard Lohuis

Het werk in de sociale psychiatrie heeft mijn hart. Ik loop er ruim 25 jaar in rond en nog steeds is het een vak waarin een jong hart klopt. De sociale psychiatrie kijkt vooral hoe de samenleving invloed heeft op het ontstaan van psychische problemen en omgekeerd. De samenleving dient te zorgen voor mensen die om welke reden dan ook niet mee kunnen doen. "De gemeenschap heeft als collectief een verantwoordelijkheid voor dingen die er gebeuren en niets is er persoonlijk", zei Antjie Krog tijdens de van der Leeuwlezing afgelopen jaar in de Martinikerk. Ubuntu wordt het in Zuid-Afrika genoemd. Ze illustreerde het aan de hand van het verhaal van de jagers.

Een jachtgezelschap trekt de bossen in waar een jager per ongeluk een jongen doodt die onverwacht, juist op het moment dat de jager de pijl afschiet, opdoemt. De jager is er kapot van en de andere jagers reageren in eerste instantie met verwijten. Totdat ze zich realiseren dat de schietende jager het niet met opzet heeft gedaan en dat hij zelf ook het slachtoffer is van wat er is gebeurd. De jagers kijken elkaar aan en beginnen zich zelf verwijten te maken dat ze de jager niet gewaarschuwd hebben toen ze de jongen aan zag komen. Vol zelfverwijt keert het gezelschap terug naar het dorp waarop de moeder van het slachtoffer boos en verontwaardigd het slechte nieuws verneemt. Alle moeders in het dorp zijn aangeslagen en reageren furieus op de jagers, totdat een oma roept waar de moeder is die haar kind niet in de gaten gehouden heeft. Iedereen is hierdoor geraakt en voelt zich collectief schuldig want niemand heeft op het weggelopen kind gelet. De jager wordt ontschuldigd en niet langer alleen als de moordenaar van het kind gezien. Er is een kans op herstel voor hem nu iedereen een deel van de schuld op zich neemt.

Antjie Krog laat ons met dit verhaal zien dat we allemaal een bijdrage leveren, op onze eigen manier, wanneer dingen mis gaan. "Alleen willen jullie daar niet aan want jullie Westerse wereld is individueel en slachtoffert mensen. Voor velen is er dan geen weg meer terug", aldus Krog.

Ik moet er de laatste tijd vaak aan denken wanneer ik contact probeer te krijgen met iemand die niet kan of wil leven volgens de normen zoals deze afgesproken zijn. Hoe kan een dakloze voldoen aan alle ingewikkelde procedures en eisen wanneer hij een uitkering aanvraagt? Hij moet, om te beginnen, op tijd (leren) komen voor zijn afspraak. Het omgaan met tijd en het beleven van tijd is voor een dakloze geheel anders dan voor mensen die dagelijks volgens de agenda geleefd worden. Vervolgens moet de dakloze allerlei bewijzen overhandigen die hij natuurlijk niet heeft, zoals een kopie van zijn laatste bankafschrift. Het lijkt erop, zo betoogt de Amerikaanse socioloog Richard Sennett, dat we op deze manier bezig zijn om mensen uit te sluiten, in plaats van ze mee te laten doen.

Het lijkt wel op ontwikkelingswerk waar we veel geld in pompen en er allerlei voorwaarden aan verbinden die erop wijzen dat het niet de bedoeling is dat het echt beter gaat met zo'n land. We bereiken ermee dat ontwikkelingslanden collectief op hun onmacht worden gewezen. Dat we het ons niet kunnen voorstellen dat ze er ooit nog eens iets van terecht komt. Volgens de gedachte van Krog zijn we er mede verantwoordelijk voor dat het met deze landen niet beter gaat.

De vergelijking gaat ook op voor de manier waarop we met allochtonen omgaan. In de '70 er jaren van de vorige eeuw kwamen ze massaal hier naar toe om ons werk op te knappen. We keken nauwelijks naar ze om en ze werden in barakken en complexen bij elkaar gezet. Integratie was niet aan de orde. En nu?

Allerlei voorschriften, inburgeringseisen en -toetsen worden op ze losgelaten omdat ze maar moeten laten zien dat ze mee kunnen doen in onze wereld. Maar hebben we ons afgevraagd wat ze kunnen, waar hun kwaliteiten liggen, op welke manier ze een bijdrage kunnen leveren aan het integratieproces? Wanneer je de ander niet erkent om wie hij werkelijk is, hoe kun je hem dan een volwaardige plek geven?

Ik moest er vanmorgen aan denken toen ik bij een verwarde dakloze stond die niets meer met deze samenleving te maken wilde hebben omdat hulpverleners niet luisterden en hem alleen maar medicijnen wilden geven. Hij wilde niet meer meedoen omdat zijn vrouw er vandoor was gegaan, jaren geleden, en de drank lange tijd zijn enige troost was geweest. Ik moest denken aan Ubuntu: wat kan ik doen en wat kan de samenleving doen zodat hij het gevoel krijgt dat hij er ook bij hoort.